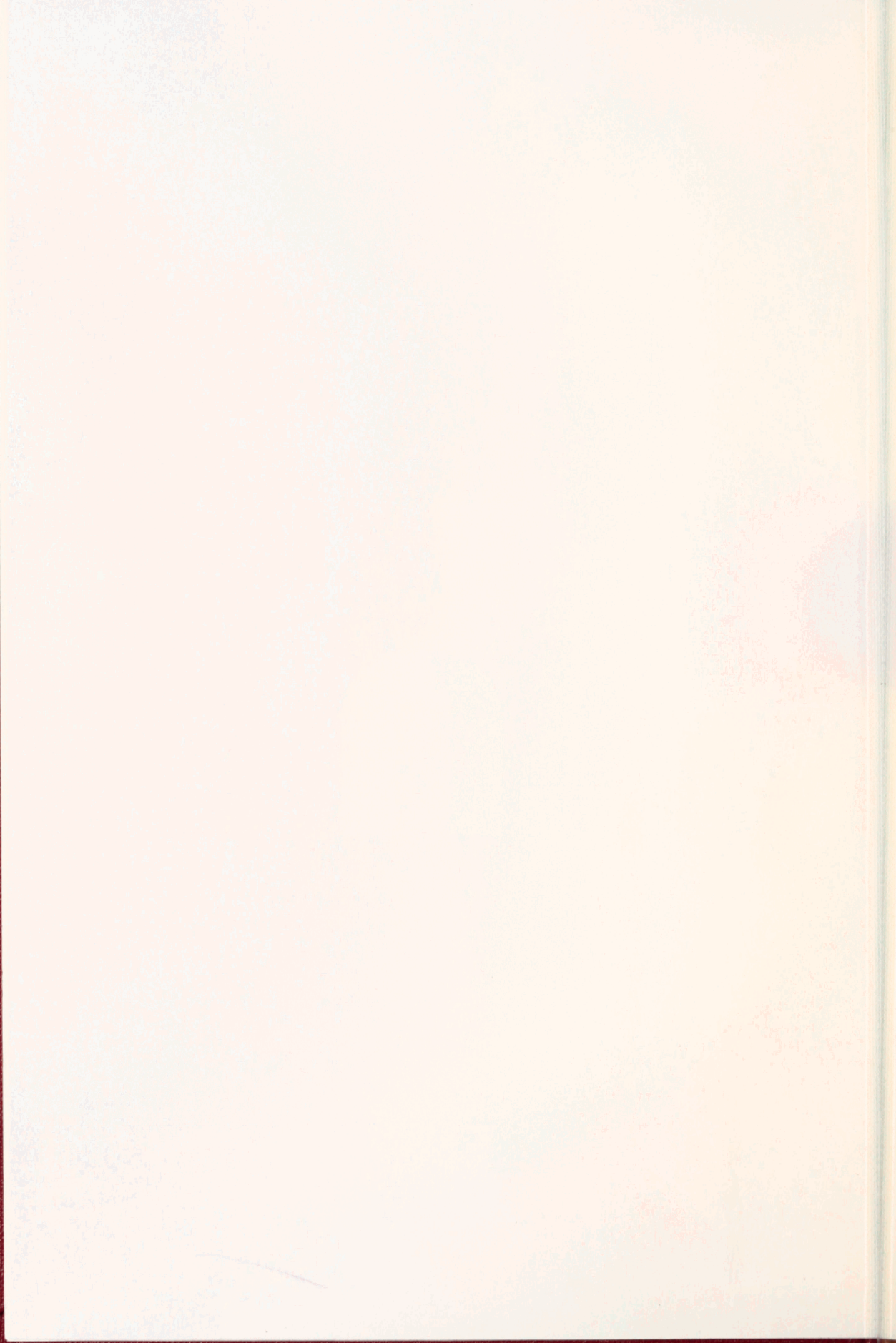

BOGVENNEN 1998-99

Med to artikler om tysk bogdesign

LUFT

Det tomme rum, pausen og det hvide papir

Forening for Boghaandværks formål er at skabe interesse for bogfremstilling og at hæve niveauet for bogens form. Foreningen blev stiftet i 1888 af xylograf F.Hendriksen.

Foreningen beskæftiger sig især med den industrielt fremstillede bog og står hvert år bag udstillinger og arrangementer, bl.a. konkurrencen om »Årets bogarbejde«. Foreningen udsender nyhedsbrevet »Nyt for bogvenner« samt bøger og flere skriferækker.

Foreningens vigtigste talerør er årbogen *Bogvennen*.

UFT

Forsideillustration:

**Herredshovdingen Dahlgrens hjem
fra Leif Olle Zetterling: *Forsøg på
en analyse af forholdet mellem de forskellige
tidsepokers skrifter (skriftsnit)
og andre stiludtryk (arkitektur, maleri,
skulptur, møbelkunst, brugskunst,
klædedragter osv.) fra det antikke Rom
til nutiden* (København, 1968)**

L UFT

10 3

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
KØBENHAVN

BOGVE NNEN 1998/99

Det tomme rum, pausen og det hvide papir

Med to artikler om tysk bogdesign

Forening for Boghaandværk

FFU J

Indhold

Forord 7

HANS PETER WILLBERG

Fusion og forretning. Formgivning af bøger i det forenede Tyskland 9

SØREN MØLLER CHRISTENSEN

Molok'en og Die Andere Bibliothek. En samtale med Franz Greno om tysk litteraturs mest radikale projekt og om forlag, funktionærer og frimænd 59

JOHN MORGAN, STUART BAILEY og

CARL H.K. ZAKRISSON

Arbejdsrum. Syv grafiske arbejdspladser set gennem nøglehullet 91

MARGARET M. SMITH

En blank side og dens mulige anvendelse. Om titelblade i tidlige bøger 111

JØRGEN FAFNER

Det sete digt. Lidt om verstytopografi 125

SABINE GOLDE

Ingen lyd frygter stilheden. John Cage og pausen 145

JENS BRINCKER

... og der blev helt stille igen. Om pausen i musikken 155

CARL H.K. ZAKRISSON

Luftige værdier. Atten praktiske øvelser i skriftklogskab 163

ANDREW BOAG

Typografiske mål: En kronologi 193

Forord

1990erne var en tid, hvor mange vante forestillinger ændrede sig. Således også i tysk bogkultur, hvor to adskilte tyske designverdener smeltede sammen, satsfremstillingen blev demokratiseret af computerens udbredelse og de store forlagskoncerner indtog dominerende positioner. I Bogvennens første artikel introducerer Hans Peter Willberg hovedværker og strømninger i nyere tysk bogkunst, sådan som de også kunne aflæses på den omfattende udstilling af ti års tysk bogarbejde, som han sammen med Forening for Boghaandværk og Goetheinstituttet arrangerede i Skt. Petri Kirke i København i forsommeren 1999.

Havkatten i tysk bogdesigns hyttefad benævnes Franz Greno af Hans Peter Willberg. Det er venligt ment, men Greno vil ikke roses, og slet ikke af en fastansat professor, der har forspist sig på livsangst schweizer-typografi. Læs i interviewet med Franz Greno om æstetens afmægtige vrede over grimheden i samfundet og ligegyldigheden blandt forlagenes ansatte – eller læs samtalen som en introduktion til Franz Grenos og Hans Magnus Enzensbergers *Die Andere Bibliothek*, som af mange betragtes som det største og mest dristige typografiske projekt i Europas nyere historie.

Bogvennens tema er denne gang luft – betydningen af det hvide papir i bogens margen og mellem tekst og billeder, der hvor der ikke står noget, afstanden mellem linierne og mellem bogstaverne og de småbitte hvide huller inden i bogstaverne.

Er der en sammenhæng mellem en grafisk designers frembringelser og den måde, som han har indrettet sig på? I temaets første artikel, *Arbejdsrum*, kigger John Morgan, Stuart Bailey og Carl-H.K. Zakrisson ind gennem nøglehullet til syv grafiske arbejdspladser.

Den almindelige bogs mest iøjnefaldende lufthul behandles i temaets næste artikel. Hvor kommer den blanke side over for titelbladet fra? Margaret M. Smith tager læseren med tilbage til tiden før nogen med sikkerhed vidste, hvordan en trykt bog skulle indledes.

Poesien er storforbruger af hvidt papir, hvor der ikke står noget på. Men har poeterne altid været så ødsle med pladsen? Jørgen Fafner sporer luften omkring versenes linieudslutninger ned gennem historien.

Den amerikanske komponist, forfatter og billedkunstner John Cage er måske allermest kendt for sit stykke 4.33, *tacet for any inst/insts.* som består af én lang pause på fire minutter og treogtredive sekunder. Sabine Golde tolker John Cage typografisk.

Ikke kun avantgardekomponister, men også klassikere som Carl Nielsen arbejder bevidst med pausen i musikken. Jens Brincker fortæller om den levende pause, som kan være både klingende stilhed og lydløs musik.

Carl-H. K. Zakrisson behandler i sit essay en række designmæssige muligheder og praktiske problemer i bogtypografens arbejde med luften i og omkring satsspejlet, belyst med eksempler hentet fra så forskellige typografiske verdener som bibelen og sukkerposen.

Temaet om luft i typografi og grafisk design afsluttes med Andrew Boags artikel om de typografiske målesystemers kronologi.